

УДК 343.3/7

Н.Ю. ЦВІРКУН, Харківський національний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ГУМАНІЗАЦІЇ ПОКАРАННЯ ЗА БЕЗГОСПОДАРСЬКЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Ключові слова: гуманізація покарання, безгосподарське використання земель, штраф, обмеження волі, конфіскація земельної ділянки

Становлення України як правової держави, головним завданням якої є захист прав і свобод людини, потребує докорінної зміни пріоритетів діяльності органів кримінальної юстиції, насамперед у переосмисленні інституту кримінальних покарань. Як відомо, людині властиво не тільки дотримувати, а й порушувати правові норми, що вона робить свідомо чи не свідомо, з умислом чи з необережності. У зв'язку з цим у кожній державі існує система заходів, які захищають кожну особу окремо і суспільство загалом від порушників закону та відновлюють справедливість. Якщо людина не хоче поважати закон, то відповідною реакцією держави є встановлення її вини і подальше її покарання.

Метою цієї наукової розробки є вирішення проблеми домірності кримінально-правових санкцій за безгосподарське використання земель, з урахуванням сучасних тенденцій гуманізації системи кримінального покарання. Так, на сьогоднішній час в світі спостерігається тенденція до гуманізації системи кримінального покарання шляхом застосування більш м'яких видів, у порівнянні з тими, які пов'язані з ізоляцією винного від суспільства. Взагалі, проблемам пов'язаними з кримінально-правовими санкціями та покаранням присвячено чимало наукових праць, однак окремі положення щодо екологічних злочинів, в тому числі, безгосподарського використання земель, не достатньо розроблені. Наукова новизна роботи полягає у комплексному дослідженні санкцій, передбачених за вчинення

безгосподарського використання земель, а саме проаналізовано доцільність та необхідність кожного виду покарання, передбаченого ст.254 КК України.

Застосування каральних заходів належить до числа найдавніших соціальних практик, які використовувались на всіх історичних етапах розвитку цивілізації. Покарання залежить від того, які соціальні, політичні, культурні, моральні погляди панують у суспільстві, а тому кримінальний закон повинен відповідати укладу життя суспільства, стану економіки і фінансів та правовим і етичним правилам, що складаються на цій базі [1]. Безсумнівним є той факт, що вдосконалення системи покарання, його подальша гуманізація – одна з найактуальніших проблем досягнення високої ефективності кримінально-правових заходів у боротьбі зі злочинністю [2, с.12].

Вважається, що основними шляхами подолання злочинності є її профілактика, а також розробка і реалізація на державному рівні програм та заходів усунення причин, що їх породжують. Велике значення в справі протидії злочинності має застосування основних кримінально-правових засобів – кримінальної відповідальності та покарання [3, с.5]. Покарання – це один із центральних інститутів кримінального права, якому відведена важлива роль в охороні найбільш значущих суспільних відносин від злочинних посягань [4, с.183]. Покарання визнається найбільш суворим заходом державного примусу, що застосовується до осіб, які вчинили злочинне посягання, і є ефективним засобом охорони об'єктів, що закріплені в ч.1 ст.1 чинного КК України від злочинних посягань [5]. Одним з таких об'єктів кримінально-правової охорони є екологічна безпека у сфері охорони та раціонального використання земельних ресурсів, за призначенням, що передбачається ст.254 КК України.

Сутність покарання полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого, але відповідно до ч.2 ст.50 КК України – покарання має на меті не тільки кару, але й виправлення засуджених, а також запо-

бігання вчиненню нових злочинів як самими засудженими, так й іншими особами. Не може бути метою покарання завдання фізичних страждань засудженому або приниження його людської гідності. Своєї мети покарання може досягти лише у випадку дотримання основних його принципів: законності; визначеності в судовому вирокі; обґрунтованості й обов'язковості мотивування покарання у вирокі; гуманності покарання; індивідуалізації і справедливості покарання. Актуальним для всієї правоохоронної та судової систем залишається також завдання забезпечення невідворотності покарання. Викладені положення необхідно враховувати розглядаючи покарання як правовий наслідок за злочин, передбачений ст.254 КК України, тобто безгосподарське використання земель.

Так, за вчинення суспільно небезпечного діяння у вигляді безгосподарського використання земель (ст.254 КК України) передбачається альтернативне покарання у вигляді штрафу до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. Робити висновки щодо домірності вищеперелічених санкцій дуже проблематично, але спробуємо їх проаналізувати, враховуючи сучасні тенденції гуманізації системи покарання.

Злочин, передбачений ст.254 КК України призводить до таких суспільно небезпечних наслідків, як: тривале зниження або втрата родючості, виведення земель з сільськогосподарського обороту, змивання гумусного шару, порушення структури ґрунту. Наслідки є неминучими і у подальшому ігноруванні та нехтуванні вимогами земельного законодавства, вони можуть призвести до повної або часткової деградації та опустелювання земель. Здається, що таке становище просто потребує підвищеної уваги з боку держави. Одним із способів державної правової реакції може бути встановлення більш жорсткого виду покарання, аніж той, що існує в санкції

статті. Але Україна взяла курс на гуманізацію системи кримінального покарання, що полягає в заміні покарань, які пов'язані з ізоляцією винного на більш м'які та ефективні види. При цьому політика гуманізації та пом'якшення покарання зовсім не повинна означати послаблення з боку держави стосовно осіб, які ігнорують вимоги чинного законодавства в сфері землекористування, вчиняючи злочини проти довкілля.

Санкція ст.254 КК України передбачає такий вид покарання як обмеження волі. Питання полягає в тому, чи буде ефективним та доцільним покарання у вигляді обмеження волі для осіб, які внаслідок своєї грубої безгосподарності та недбалості призвели до наслідків, закріплених у диспозиції ст.254 КК України. Як відомо, цей вид покарання було введено чинним КК України з 2001 р., що стало певним відображенням євроінтеграційного курсу України у сфері гуманізації кримінального законодавства, переорієнтації його на застосування покарань, альтернативних позбавленню волі [6].

Покарання у вигляді обмеження волі є основним покаранням і полягає в триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без повної ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці. Засуджені в даному випадку не ізолюються від суспільства, як при відбуванні покарання у виді позбавлення волі, вони обмежуються у свободі пересування і виборі місця проживання. Це виражається в тому, що вони позбавлені права залишати територію виправного центру і визначену місцевість без дозволу адміністрації, а також зобов'язані проживати, як правило, в спеціально призначених для них гуртожитках. Немає сумнівів, що цей вид покарання є більш лояльним, у порівнянні з позбавленням волі. Але, на нашу думку, встановлення покарання у вигляді обмеження волі за безгосподарське використання земель, повинно мати місце тільки тоді, коли існує реальна небезпека скоєння землевласником чи землекористувачем нового зло-

чину (такого самого чи суміжного ст.254 КК України) з метою його нейтралізації та запобігання. В іншому випадку, застосування цього виду покарання не буде досягати своєї мети. Не викликає сумнівів той факт, що коли мета покарання може бути досягнута без ізоляції засудженого, застосування більш м'якого покарання буде найкращим [2, с.28]. На сучасному етапі розвитку суспільства, враховуючи загальні принципи гуманізації системи покарання, більш ефективним вважалось б застосування покарання, яке б зобов'язувало особу відшкодувати усі завдані збитки, привести землю у належний стан. Сьогоднішнє життя вимагає введення таких санкцій за безгосподарське використання земель, які б дійсно посилювали охорону земель і прав землевласників та землекористувачів, забезпечили бездоганне виконання ними земельного законодавства.

У ч.2 ст.65 КК України зазначається, що особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне і достатнє для її виправлення та запобігання вчиненню новим злочинам. Аналізуючи це положення варто зробити висновок про те, що дотримання усіх встановлених законом вимог при призначенні покарання гарантує, що його вид та розмір буде необхідним і достатнім для досягнення мети покарання. Необхідним і достатнім є таке покарання, яке відповідає тяжкості вчиненого злочину, даним про особу, яка вчинила злочин, обставинам, що пом'якшують чи обтяжують покарання [3, с.19].

Необхідним та достатнім видом покарання за безгосподарське використання земель можна вважати штраф. При безгосподарському використанні землі погіршуються її якісні властивості як економічної категорії, знижується її вартість як об'єкта господарювання, адже основним засобом виробництва у сільському господарстві та загальним засобом праці виступає саме земля. Це вимагає додаткових матеріальних витрат на відтворення первинних властивостей ґрунтового покриву. Земля являється одним із основних засобів існування людини, тому вона в жодному ви-

падку не повинна забувати про особливу цінність землі, яка була надана їй у використанні, а у випадку порушення норм земельного та екологічного законодавства нести відповідальність.

Штраф – як вид покарання представляє собою грошове стягнення, що накладається судом у випадках і межах, встановлених в Особливій частині КК України. Штраф вважається найбільш м'яким видом покарання, яке може застосовуватись у якості основного так і додаткового покарання. Отже, за своїм змістом штраф є таким видом покарання, який виражається в стягненні із засудженого за вироком суду в прибуток держави певної грошової суми. Штраф належить до числа так званих безстрокових (одноактних) та загальних (універсальних) покарань, застосування якого не обмежене в законі ні колом суб'єктів, ні характером вчиненого злочину [4, с.192]. Крім цього, відповідно до ч.2 ст.53 КК України покарання у вигляді штрафу призначається судом не у твердій сумі, а в ставках неоподаткованого мінімуму доходів громадян, установленого законодавством України на момент постановлення вироку. У ч.2 ст.53 КК України мінімальний і максимальний розмір штрафу встановлені в межах від 30 до 1 тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян, з урахуванням майнового стану винного та тяжкості вчиненого злочину.

Призначаючи штраф як основне чи додаткове покарання і визначаючи його конкретну суму, суд має спиратися на положення, встановлені п.5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України (далі – ПК України), яке застосовується при посиленні на неоподаткований мінімум доходів громадян [7]. У випадку застосування норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації злочинів або правопорушень сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 п.169.1 ст.169 розділу IV ПК України. Згідно з абз.8 п.1 розділу XIX ПК України, з 01.12.2011 р. до 31.12.2014 р. податкова соціальна пільга дорі-

вноє 50 % розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленого законом на 1 січня звітного податкового року, – для будь-якого платника податку.

В санкції ст.254 КК України штраф виступає в якості одного з основних покарань та передбачається у розмірі до 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Через те що своїм змістом штраф має майновий характер, метою його застосування є вплив на свідомість винного за допомогою позбавлень економічного характеру, а також зміна негативної протиправної поведінки та доведення економічної невідповідності вчинення злочину. У зв'язку з цим призначення штрафу в якості основного покарання за вчинення злочину, передбаченого ст.254 КК України є доцільним, оскільки внаслідок безгосподарського використання земля втрачає свою найголовнішу функцію – родючість, приходять у непридатний стан, на відновлення якого державі потрібно виділяти величезні кошти. Тому, враховуючи суспільну небезпечність даного злочину, високий ступінь його латентності та незворотні наслідки, було б доцільно підвищити розміри штрафу, не використовуючи при цьому такий вид покарання як обмеження волі. Необхідним також представляється встановлення диференціації розмірів штрафу залежно від розміру земельних ділянок, на якій мають місце наслідки, що передбачені диспозицією ст.254 КК України, – чим більша земельна ділянка, що доведена до непридатного стану, тим більше розмір штрафу.

У разі неможливості сплати штрафу, суд може замінити несплачену суму штрафу покаранням у виді громадських (ст.56 КК України) або виправних (ст.57 КК України) робіт із розрахунку: 10 годин громадських робіт за 1 неоподатковуваний мінімум доходів громадян або 1 місяць виправних робіт за 4 таких мінімуми, що передбачено ч.5 ст.53 КК України. В нашому випадку, більш підходящим та доцільним варіантом буде заміна штрафу на виправні роботи, тому що цей вид покарання відбувається за місцем роботи засудженого,

тобто на тій же земельній ділянці (наприклад, якщо засуджений являється фермером). Така заміна здійснюється у межах максимального строку виправних робіт (не більше 2-х років), відбувається в порядку ст.410 Кримінально-процесуального кодексу України (долі – КПК України) і припустима лише тоді, коли неможливість сплатити штраф обумовлена об'єктивними причинами (відсутність грошових заощаджень, майна, інших доходів, на які може звертатися стягнення, тощо) [8].

Взагалі, штраф як вид покарання, можна поєднати з цивільно-правовою відповідальністю за порушення земельного законодавства, яка здійснює компенсаційну функцію. Найбільш важливим є застосування правових засобів впливу, спрямованих на усунення порушень земельного законодавства й запобігання їх появи в майбутньому, відновлення землі до первісного стану, а також притягнення винних у вчиненні земельних правопорушень до юридичної відповідальності. Так, у разі притягнення порушників земельного законодавства до цивільно-правової відповідальності, відповідно до статей 68 і 69 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» підприємства, установи, організації і громадяни зобов'язані відшкодувати шкоду, заподіяну ними внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, в порядку та розмірах, встановлених законодавством [9]. Крім того, відповідно до Роз'яснення Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища» від 27.06.2001 р., № 02-5/744 (з наступними змінами) в п.1.2 зазначається про те, що шкода, заподіяна внаслідок порушення природоохоронного законодавства, повинна відшкодуватись у розмірах, які визначаються на підставі затверджених у встановленому порядку такс і методик обрахування розмірів шкоди, що діють на час здійснення порушення або, у разі неможливості встановлення часу здійснення порушення, – на час його виявлення

[10]. Це означає, що економічно-фінансові важелі, що існують в сфері захисту землі від протиправних посягань не мають такої сили на яку були розраховані.

За загальним правилом компенсація шкоди не звільняє винних від застосування щодо них заходів кримінальної відповідальності (так само як і дисциплінарної, адміністративної). Це фактично означає, що ці особи несуть цивільно-правову відповідальність незалежно від їх притягнення до кримінальної чи адміністративної за порушення земельного законодавства у випадках, установлених законом. Залежно від виду заподіяної земельній ділянці шкоди, від її розміру й обсягів і наслідків, компетентними органами визначатися вид юридичної відповідальності та її конкретний зміст [11].

Окрім цього, застосування цивільно-правової відповідальності виступає ефективною гарантією захисту прав тих осіб, яким завдана шкода в результаті порушення законодавства про охорону й використання земель (наприклад, землевласникам або землекористувачам). Постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 р., № 284 (з наступними змінами) затверджено загальний Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі й землекористувачам, за яким останнім відшкодовуються збитки, заподіяні вилученням (викупом) та тимчасовим зайняттям земельних ділянок, встановленням обмежень щодо їх використання, погіршенням якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей земельних ділянок або приведенням їх у непридатний для використання стан і недержанням доходів у зв'язку з тимчасовим їх невикористанням [12]. В нашому випадку мова йде, наприклад, про відшкодування збитків землевласникам, які здали в оренду свої землі, а орендарі до них недбало поставилися. Розміри збитків визначаються в повному обсязі згідно з реальною вартістю майна на момент їх заподіяння, проведених витрат на поліпшення якості земель (з урахуванням ринкової або відновної вартості). У такий спосіб особам гарантується й відшко-

дування недержаних доходів за час, необхідний для відновлення земельних ділянок до стану, придатного для використання за цільовим призначенням [11]. Отже, застосування заходів кримінально-правового впливу у вигляді штрафу, поряд з засобами цивільно-правового впливу у вигляді відшкодування завданих збитків, має ефект стимулювання додержання правил земельного правопорядку.

Окрім штрафу досить доцільним видом покаранням за безгосподарське використання земель представляється позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. В ст.254 КК воно передбачається в якості додаткового покарання і застосовується переважно до спеціального суб'єктів, якими найчастіше виступають землевласники, землекористувачі, у тому числі орендарі, фермери, керівники сільськогосподарських підприємств або інших господарюючих суб'єктів, котрі зобов'язані дотримуватися обов'язків щодо раціонального і дбайливого використання земель, а також їх охорони від негативного природного і антропогенного впливу. Такі обов'язки можуть витікати з різноманітних нормативних актів, з професійних або службових функцій, з договорів. Нерідко суб'єктом безгосподарського використання земель може бути й службова особа, наприклад керівник сільськогосподарського підприємства тощо. Якщо безгосподарське використання земель вчиняється службовою особою, даний злочин несе в собі подвійну суспільну небезпеку. Внаслідок їх безгосподарності, некомпетентності та безвідповідальності по відношенню до цінних земельних угідь, складається загрозна ситуація щодо збереження і раціонального використання земельного фонду – головного національного багатства України.

Отже, покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю полягає в позбавленні засудженого його суб'єктивного права на посаду, яку він обіймав, або на службову, професійну чи іншу спеціальну діяльність, якою він займався під час вчинення злочину, і тимчасовому

обмеженні його правоздатності – можливості претендувати на обіймання певної посади або зайняття певною діяльністю на строк, встановлений вироком суду. Засуджений до цього покарання зобов'язаний виконувати вимоги вироку суду, а також : а) надавати за вимогою кримінально-виконавчої інспекції документи, які пов'язані з виконанням даного покарання; б) повідомляти інспекцію про місце роботи і проживання чи їх зміну; в) з'являтися за викликом до цієї інспекції; г) без дозволу не виїжджати за межі України (ст.34 КВК України) [4, с.197].

Відповідно до ч.2 ст.55 КК України підставами призначення цього покарання є встановлення судом того, що: вчинення злочину було пов'язане з посадою винного або зайняттям ним певною діяльністю, тобто за наявності безпосереднього зв'язку між посадою, яку винний обіймав, або діяльністю, якою він займався, а також характер вчиненого злочину, дані про особу та інші обставини свідчать про неможливість та небезпечність (переконують суд у недоцільності) збереження за таким суб'єктом права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Отже, застосування до службових осіб, винних в безгосподарському використанні земель, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, якщо в цьому є необхідність, певним чином буде підвищувати ефективність кримінально-правових заходів протидії цьому злочину та буде в свою чергу стимулювати землевласників ставитися до своєї земельної ділянки належним чином.

На наш погляд, доцільним було б запровадження такого виду покарання, як конфіскація належної винній особі земельної ділянки, або припинення права користування земельною ділянкою, яку вона взяла в оренду чи користування. за вчинення безгосподарського використання земель. Тим паче, що норми Земельного кодексу України (далі – ЗК) передбачають конфіскацію земельної ділянки та регламентують підстави для примусового припинення прав на земельну ділянку [13]. Якщо особа вчинила земельне правопору-

шення, яке містить ознаки складу злочину, передбаченого Особливою частиною КК України, то держава повинна реагувати заходами кримінально-правового впливу. Такою реакцією могло б бути поєднання цих норм шляхом встановлення виняткового виду конфіскації майна у кримінальному судочинстві, а саме конфіскації земельної ділянки, яка була приведена у безгосподарський стан.

Конфіскація земельної ділянки регулюється нормами ЗК України, а саме згідно зі ст.148 «земельна ділянка може бути конфіскована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом». У ст.143 ЗК України визначаються підстави для примусового припинення прав на земельну ділянку серед яких: використання земельної ділянки не за цільовим призначенням, неусунення допущених порушень законодавства – забруднення земель радіоактивними і хімічними речовинами, відходами, стічними водами, забруднення земель бактеріально-паразитичними і карантинно-шкідливими організмами, засмічення земель забороненими рослинами, пошкодження і знищення родючого шару ґрунту, об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем, порушення встановленого режиму використання земель, що особливо охороняються, а також використання земель способами, які завдають шкоди здоров'ю населення і т.д. Усі вище перелічені дії можуть призвести до наслідків, передбачених ст.254 КК України. Конфіскацію земельної ділянки розглядають як її примусове безоплатне вилучення у власність держави, як санкцію за злочин або цивільне чи адміністративне правопорушення. Як міра цивільно-правової відповідальності конфіскація земельної ділянки може бути застосована судом при визнанні недійсними угод щодо земельних ділянок, укладених із порушенням встановленого законом порядку їх купівлі-продажу, дарування, застави, обміну тощо. В адміністративному законодавстві конфіскація розглядається, як один із видів адміністративних стягнень, а саме: конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосере-

днім об'єктом адміністративного правопорушення і полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду [14].

У кримінальному судочинстві термін «конфіскація» вживається у кількох різних значеннях. По-перше, відповідно до ст.59 КК України конфіскація майна визнається видом покарання, який полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, обмежує права власності, застосовується як санкція за вчинення злочину – найбільш суспільно небезпечного правопорушення, є одним з видів додаткового до основного покарання, передбаченого чинним кримінальним законодавством і може бути передбачена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК України. В доктрині таку конфіскацію називають «загальною». Разом з тим, у більше ніж 20-х статтях Особливої частини КК України без відповідної регламентації у Загальній частині, передбачено так звану «спеціальну» конфіскацію, тобто конфіскацію предмета злочину, знарядь та засобів його вчинення або майно, отримане протиправним шляхом (порушення правил охорони надр – ч.2 ст.240; порушення законодавства про континентальний шельф – ч.1,2 ст.244; незаконна порубка лісу – ст.246; незаконне полювання – ч.1,2 ст.248; незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом – ч.1,2 ст.249, тощо). Крім цього, ст.81 Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК) передбачається конфіскація, яку також називають «спеціальною» конфіскацією. Мова йде про конфіскацію речових доказів у справі. Відповідно до цієї статті, питання про речові докази вирішується вироком, ухвалою чи постановою суду або постановою органу дізнання, слідчого, прокурора про закриття справи [15, с.29]. «Спеціальну» конфіскацію у більшості випадків розглядають як захід кримінально-процесуального примусу застосову-

ється вона навіть тоді, коли не передбачена в санкції статті Особливої частини КК України, тобто «не може забезпечити досягнення мети покарання, зокрема, її каральної та виправної частини» [16, с.142–144]. Предмети та речі, здобуті в результаті вчинення злочину, або на які було спрямовано злочин не перебувають і ніколи не перебували у законному володінні особі, що вчинила злочин, тому їх конфіскація не є обмеженням прав її свобод засудженого, а отже і не є видом покарання. Тому, «спеціальна» конфіскація має розглядатися як захід кримінально-процесуального примусу, що потребує належної детальної регламентації в КПК України [15, с.30–31].

Що стосується конфіскації земельної ділянки, то враховуючи те, що «спеціальний» вид конфіскації не несе в собі каральної функції, то, на нашу думку є сенс доповнити ст.59 КК України вказівкою або посиланням на окремий (винятковий) вид конфіскації, пов'язаний з примусовим припиненням прав на земельну ділянку, наприклад: «про безоплатне вилучення об'єктів навколишнього природного середовища, які страждають від суспільно-небезпечних посягань». Конфіскація земельної ділянки має закріплюватися в санкції ст.254, а також відповідно, в статтях 239 та 239-1 КК України як додатковий вид покарання. А через те, що ч.2 ст.59 КК України вказано передбачається конфіскація майна лише у виключних випадках за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, існуюче у КК України положення щодо використання виняткового виду конфіскації підлягає врегулюванню. В цілому, цей вид покарання буде логічним та буде стимулювати осіб у подальшому ставитися до землі з належною дбайливістю, дотримуватися норм земельного та екологічного законодавства. Суспільство не повинно гаяти час на безкінечне відновлення земель після безгосподарського їх використання. Буде краще, якщо землю завжди будуть пильно доглядати та оберігати, бо земля – це продовольчий базис для нашої країни, основне національне багатство і її громадяни не повинні допустити деградації та опустелювання земель.

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що дійсно в світі спостерігається тенденція до гуманізації кримінального покарання, через це вбачається доцільним відійти від покарань, пов'язаних з постійною або тимчасово ізоляцією винного від суспільства. Замість цього, ефективним вважалось б здійснювати вплив на винного за рахунок економічних важелів. В цьому контексті також можна говорити про підвищення розмірів штрафу (в тому числі, залежно від розмірів земельної ділянки). За доцільне вбачається введення конфіскації земельної ділянки як самостійного виду покарання. З цього випливає, що санкція ст.254 КК України, що передбачає покарання за безгосподарське використання земель, потребує оптимізації та удосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Свиридов Б. Реформування кримінальної юстиції з позиції подальшої гуманізації кримінальних покарань / Свиридов Борис [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=381>.
2. Петрашев В. Н. Гуманізація системи наказаний в советском уголовном праве / Петрашев В. Н. – Ростов н/Д : Изд-во Ростовск. ун-та, 1988. – 144 с.
3. Гарбовський Л. А. Конфіскація майна у кримінальному судочинстві: сучасний стан та проблеми вдосконалення законодавства : монографія / Гарбовський Л. А. – Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2010. – 178 с.
4. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. коментар / за заг. ред. В. Т. Маляренка, В. В. Сташиса, В. Я Тація. – Х. : Одиссей, 2004. – 1148 с.
5. Кримінальний Кодекс України : від 05.04.2001 р., № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>.
6. Козлов С. Кримінальне судочинство: шляхом гуманізації / Козлов Сергій // Юридична газета. – 20.10.2004. – №19 (31) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.yur-gazeta.com/ru/oarticle/1085>.
7. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 р., № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yurgazeta.com/ru/oarticle/1085/http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
8. Кримінально-процесуальний кодекс України : від 28.12.1960 р., № 1001-05 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1003-05>.
9. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» : від 25.06.1991 р., № 1264-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12783>.
10. Роз'яснення Вищого арбітражного суду : від 27.06.2001 р., № 02-5/744 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v_744800-01.
11. Лейба Л. В. Цивільно-правова відповідальність за порушення земельного законодавства як гарантія земельних прав / Л. В. Лейба // Проблеми законності. – 2009. – № 102. – С. 96–102.
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам» : від 19.04.1993 р., № 284 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=284-93-%EF>.
13. Земельний Кодекс України : від 25.10.2001 р., № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2768-14>.
14. Земельний кодекс України : наук.-практ. коментар / за ред. В. І. Семчика // Глава 22 Припинення прав на землю (статті 140–151) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apelyacia.org.ua/node/8576>.
15. Ахтирська Н. М. Конфіскація у справах про торгівлю людьми в Україні: фінансування допомоги потерпілим та боротьби зі злочиним / Н. М. Ахтирська та ін. – К. : Тамподекс ХХІ, 2007. – 225 с.
16. Азаров Д. С. «Спеціальна» конфіскація: співвідношення кримінально-правових та кримінально-процесуальних норм / Д. С. Азаров // Кримінальний кодекс України

2001р.: проблеми застосування і перспективи | практич. конф. (м. Львів, 7–8 квітня 2006 р.). –
удосконалення : матеріали міжнар. наук.- | Л., 2006. – Ч. 1. – 315с.

Цвіркун Н. Ю. Проблемні питання гуманізації кримінального покарання за безгосподарське використання земель / Н. Ю. Цвіркун // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 776–784 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11cnjbvz.pdf>

Висвітлено питання домірності кримінально-правових санкцій за безгосподарське використання земель, з урахуванням сучасних тенденцій гуманізації системи кримінального покарання. Проаналізовано та запропоновано збільшити розміри штрафу та запровадження такого виду покарання, як конфіскації належної винній особі земельної ділянки, або припинення права користування земельною ділянкою замість встановлення покарання у виді обмеження волі з метою уникнення небажаної ізоляції засуджених.

Цвиркун Н.Ю. Проблемные вопросы гуманизации криминального наказания за бесхозяйственное использование земель

Освещен вопрос соразмерности уголовно-правовых санкций за бесхозяйственное использование земель, учитывая современные тенденции гуманизации системы уголовного наказания. Осуществлен анализ и предложение по увеличению размеров штрафа и внедрению такого вида наказания, как конфискация принадлежащего виновному лицу земельного участка, или прекращения права пользования земельным участком вместо назначения наказания в виде ограничения свободы во избежание нежелательной изоляции осужденных от общества.

Tcvirkun N.JU. Problem Problems of a Humanization of Criminal Punishment for Thriftless Usage of Lands

The proportionality criminal sanctions for mismanagement of lands' usage, considering trends of humanization criminal punishment are devoted. Increasing of fines are analyzed and proposed the introduction of such type of punishment as a confiscation of land that belongs to guilty person, or terminate the right of land use instead of setting punishment as a restriction of freedom to avoid unwanted isolation of prisoners from society.